

„LISABONSKÝ NÁLEZ“ ÚSTAVNÍHO SOUDU A KRITÉRIA PRO ÚSTAVNĚ SOULADNÝ PŘENOS PRAVOMOCÍ DLE ČLÁNKU 10a ÚSTAVY

Příspěvek do II. ročníku soutěže Ius et Societas k tématu
*Které soudní rozhodnutí za uplynulých 5 let by se mělo ocitnout v učebnici
základů společenských věd pro střední školy a proč?*

JUDr. Mgr. Tomáš Břicháček

Právnická fakulta Univerzity Karlovy, student doktorského studia
Ministerstvo spravedlnosti ČR

Bydliště: Jabloňová 30, Praha 10, 106 00

Telefon: 777 814 462

E-mail: TBrichacek@msp.justice.cz

Akademický rok 2008/2009

Prohlašuji, že jsem esej na téma „Lisabonský náleží“ Ústavního soudu a kritéria pro ústavně souladný přenos pravomocí dle článku 10a Ústavy zpracoval sám a uvedl jsem všechny použité prameny. Dávám souhlas s prvním zveřejněním své eseje vyhlášovatelům soutěže nebo spolupracujícími institucemi v papírové či elektronické podobě.

V Praze dne 28. května 2009

I. Úvod

V české právní tradici vycházející z kontinentálního právního systému není obvyklé, aby soudní rozhodnutí dalekosáhle a převratně formovala společenskou realitu způsobem, který pozorujeme v zemích anglo-amerického právního systému. Nenajdeme zde obdobu judikátů amerického Nejvyššího soudu jako je *Roe v. Wade*, *Plessy v. Ferguson* či *Brown v. Board of Education*. Z toho vyplývá, že soudní rozhodnutí nebývají ani pravidelnou oblastí zájmu společenských věd; tím méně lze očekávat jejich tematizaci již na středoškolské úrovni. Přesto se domnívám, že jeden český judikát z poslední doby si hlubší společenskovědní reflexi, a to zejména politologickou, jednoznačně zaslouhuje.^o Mám na mysli nálezy Ústavního soudu ve věci Lisabonské smlouvy.¹

Důvodů zde vidím více. Některé z nich se nabízely *a priori* ještě před samotným vynesemím nálezu. 1) Jednak to byla skutečnost, že ke kontrole ústavní souladnosti mezinárodní smlouvy ve smyslu článku 87 odst. 2 Ústavy nedošlo v případě přístupové smlouvy České republiky k Evropské unii. Ústavní soud tak neměl na rozdíl kupř. od svého polského protějšku příležitost zaujmout v plně širší postoj ke členství v tomto integračním celku ještě před samotným vstupem.² Pozdější případy dotýkající se ústavnosti aktu sekundárního komunitárního práva či aktu přijatého v rámci třetího pilíře EU, kde Ústavní soud formuloval určité postuláty ke vztahu mezi evropským a vnitrostátním právem a obecně ke členství v EU³, nebyly a nemohly být v tomto ohledu zcela rovnocennou náhradou.⁴

2) Dalším důvodem byl samotný obsah Lisabonské smlouvy, která beze sporu v mnoha ohledech přináší významný posun směrem k prohloubení evropské integrace. a) Smlouva mimo jiné mění povahu justiční a policejní spolupráce v trestních věcech; tato oblast činnosti doposud rozvíjená jako zvláštní systém institucionalizované mezivládní spolupráce je *de facto* začleněna do rámce dosavadního Společenství.⁵ b) Další důležitou změnou je podstatné rozšíření oblastí, kde se v Radě EU uplatní hlasování kvalifikovanou většinou namísto jednomyslnosti; tato změna se dotýká i některých citlivých oblastí jako je trestní právo či

¹ Nález Ústavního soudu o návrhu Senátu Parlamentu České republiky na posouzení souladu Lisabonské smlouvy, pozměňující Smlouvu o Evropské unii a Smlouvu o založení Evropského společenství, s ústavním pořádkem České republiky, sp. zn. Pl. ÚS 19/08 [26. 11. 2008] (dále jen „Lisabonský nálezy“).

² K absenci zkoumání ústavní souladnosti přístupové smlouvy srov. Filip J.: *Lisabonská smlouva za branami Ústavního soudu*, Právní zpravodaj č. 10/2008 [2008], str. 3–5 či Kühn, Z.: [Kauza Lisabonské smlouvy II. Výklad pojmu suverenity](#), dostupné z <http://jinepravo.blogspot.com/2008/12/kauza-lisabonsk-smlouvy-ii-vklad-pojmu.html>

³ srov. nálezy Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 50/04 (tzv. „Cukerné kvóty“) [8.3.2006] a sp. zn. Pl. ÚS 66/04 (tzv. „Eurozatykač“) [3.5.2006].

⁴ srov. Bříza P.: *Jaké jsou dopady „Lisabonského nálezu“ (nejen) pro ústavní roviny vztahu českého a unijního práva?*, Soudní rozhledy č. 6/2009 [2009], str. 205.

⁵ K dopadům této změny srov. Bříza P., Švarc M.: *Komunitarizace trestního práva v Lisabonské smlouvě a její (případná) reflexe v právním řádu ČR*, Trestněprávní revue č. 6/2009 [2009].

legální imigrace.⁶ c) Unie by na základě Lisabonské smlouvy získala některé nové pravomoci, a některé stávající by byly posíleny.⁶ d) Byly by vytvořeny některé nové unijní orgány kvazistátní povahy jako je předseda Evropské rady (často populárně označovaný jako „evropský prezident“.⁷ e) Smlouva směřuje k posílení společné zahraniční a bezpečnostní politiky. f) Dále by umožnila budoucí posilování Unie mimo rámec klasických změn zakládacích smluv, a to zejména v případě rozšiřování oblastí většinového hlasování. g) V neposlední řadě by došlo k povýšení doposud nezávazné Listiny základních práv EU naroveň zakládacím smlouvám.⁹

S ohledem na tyto podstatné změny prezident republiky Václav Klaus jistě vyjádřil mínění mnohých, když konstatoval, že „[r]ozhodnutí Ústavního soudu v této věci bude, a pravděpodobně dlouho zůstane, jedním z nejvýznamnějších a nejodpovědnějších v historii českého ústavního soudnictví“.⁸

3) Důvodem, který mohl apriorně vzbuzovat zájem nejen právníků, ale i politologů, byla skutečnost, že šlo o historicky vůbec první řízení o souladu mezinárodní smlouvy s ústavním pořádkem.⁹

Nález samotný, který byl vynesena 26. listopadu 2008, skýtá podle mého názoru celou řadu prvků, které si zaslouhují společenskovední podchycení. Zdůraznil bych tři, které považuji v tomto ohledu za zvláště významné a podnětné.

1) Na první místo bych kladl vytyčení podmínek, které musí být splněny, aby přenos pravomocí orgánů České republiky na mezinárodní organizaci nebo instituci ve smyslu článku 10a Ústavy byl ústavně souladný. 2) Stejně významnou problematiku představuje způsob, jakým Soud tato svá kritéria aplikoval na Lisabonskou smlouvu (popř. i stávající právní rámec evropské integrace).⁹ 3) V neposlední řadě by měl vzbudit zájem způsob, jakým se Ústavní soud vypořádal s námitkou možné ztráty suverenity České republiky, se kterou operoval Senát a prezident republiky. Mám zde na mysli zejména tedy jeho politické úvahy o suverenitě státu v éře globalizace, o sdílené suverenitě či „praktické“ suverenitě.⁹

---

⁶ Komise ve své zprávě *Reformovat Evropu pro 21. století* hovoří o tom, že „nové a posílené právní základy v oblasti energetické politiky, veřejného zdraví a civilní ochrany a nová ustanovení o klimatických změnách, službách obecného zájmu, výzkumu a technologickém rozvoji, územní soudržnosti, obchodní politice, vesmíru, humanitární pomoci, sportu, cestovním ruchu a správní spolupráci Unii umožní lépe jednat v oblastech prioritních pro dnešní EU.“ (Sdělení Komise Radě - *Reformovat Evropu pro 21. století*, KOM (2007) 412 konečné znění [2007]).

⁷ Dále srov. zejm. nové pojetí funkce vysokého představitele Unie pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku (populárně nazývané jako „ministr zahraničí“) či otevření cesty k vytvoření evropského veřejného žalobce (někdy zvaného též „evropský prokurátor“).

⁸ srov. Klaus V.: *Odpověď prezidenta republiky Ústavnímu soudu ohledně Lisabonské smlouvy* [3.6.2008], dostupné z <http://www.klaus.cz/Klaus2/asp/clanek.asp?id=nR9yaLOBcn3R>

⁹ srov. „Lisabonský náleží“, zejm. body 98–108.

Ze všech výše uvedených okruhů se budu ve svém příspěvku podrobněji věnovat dvěma, a sice podmínkám ústavní souladnosti přenosu pravomocí podle článku 10a, které Ústavní soud vytyčil, a aplikaci těchto kritérií v případě Lisabonské smlouvy. Těžištěm celého textu je kritická analýza závěrů Ústavního soudu v těchto otázkách, přičemž mým hlavním cílem bude poukázat na některé problematické aspekty argumentace Soudu, které by zasluhovaly zájem nejen právní nauky, ale i politologie, popř. dalších společenských věd.

II. Podmínky ústavně souladného přenosu pravomocí a jejich aplikace na daný případ

(Teoretické) podmínky pro ústavně souladný přenos pravomocí

Ústavní soud v teoretické rovině stanovil pro ústavní souladnost přenosu pravomocí zejména následující podmínky: Konstatoval, že Článek 10a Ústavy nemůže být použit k neomezenému přenosu svrchovanosti; na jeho základě nelze přenést takové pravomoci, jejichž přenesením by byl dotčen čl. 1 odst. 1 Ústavy v tom smyslu, že by již nebylo možno hovořit o České republice jako o svrchovaném státu. Dále citujeme doslova: „Pojem svrchovanosti interpretovaný ve vzájemné souvislosti čl. 1 odst. 1 Ústavy a čl. 10a Ústavy tedy jasně ukazuje, že existují také určité limity přenosu svrchovanosti, jejichž nedodržením by byl již dotčen jak čl. 1 odst. 1, tak čl. 10a Ústavy. Tyto limity by měly být ponechány primárně na specifikaci zákonodárci, protože jde a priori o otázku politickou, která poskytuje zákonodárci velké pole uvážení; zásah Ústavního soudu by tu měl připadat v úvahu jako ultima ratio, tedy v situaci, kdy byla míra uvážení jednoznačně překročena a byl dotčen čl. 1 odst. 1 Ústavy, neboť došlo k přenosu pravomocí nad rámec čl. 10a Ústavy.“¹⁰ Referenčním hlediskem přípustnosti přenesení pravomocí z České republiky na mezinárodní organizaci je zvláště respektování materiálního ohniska Ústavy podle jejího čl. 9 odst. 2.¹¹

Velmi významným přínosem „Lisabonského nálezu“ je podle mého názoru skutečnost, že výše uvedené podmínky, které v podstatě navazují na jeho dřívější závěry z „Cukerných kvót“, Soud upřesnil dalšími požadavky. Konstatoval jednak, že přenos pravomocí musí být *ohraničený, rozpoznatelný a dostatečně určitý*.¹² Dále trval na tom, že musí být zajištěna

¹⁰ srov. „Lisabonský nálezu“, body 109 a 110

¹¹ srov. „Lisabonský nálezu“, bod 110. / Zde nevázal Ústavní soud na případ „Cukerných kvót“, kde již vyslovil, že propůjčení části pravomocí ČR orgánům ES je propůjčením podmíněným a může trvat potud, pokud jsou tyto pravomoci vykonávány těmito orgány způsobem slučitelným s uchováním základů státní suverenity ČR a způsobem, jenž neohrožuje samu podstatu materiálního právního státu. Proto se případná kontrola měla omezovat jen na soulad s čl. 1 odst. 1 a čl. 9 odst. 2 Ústavy. Tento závěr byl potvrzen v případě „Eurozatykače“.

¹² srov. „Lisabonský nálezu“, body 135 a 186.

*dostatečná kontrola, kterou nad přenášením pravomocí může Česká republika jako svrchovaný stát vykonávat.*¹³

Za klíčový moment lze také považovat určení, že v rozporu s Ústavou (články 1 odst. 1 a 10a) by bylo, *pokud by Unie mohla své pravomoci libovolně měnit nezávisle na signatářských zemích, totiž pokud by měla (ústavní) kompetenční kompetenci.*¹⁴

Aplikace podmínek na Lisabonskou smlouvu

Máme-li stručně shrnout postup Soudu při aplikaci uvedených podmínek, je třeba především říci, že Soud vycházel z přesvědčení, že Lisabonská smlouva jeho měřítkům vyhovuje. Má za to, že zakládací smlouvy ve znění Lisabonské smlouvy budou poskytovat dostatečně určitý normativní rámec, v němž jsou stanoveny přesně vymezené oblasti, kde může normotvorba Unie probíhat. Zdůraznil v tomto smyslu mj. zásady formulované v článku 5 Smlouvy o EU v jejím „polisabonském“ znění, a to zásadu svěřených pravomocí,¹⁵ subsidiarity¹⁶ a proporcionality¹⁷. Tyto zásady, spolu s konkrétními ustanoveními Smlouvy o EU a Smlouvy o fungování EU, podle Soudu poskytují dostatečně určitý normativní rámec pro určení rozsahu, ve kterém Česká republika přeneše své pravomoci na Evropskou unii.¹⁸

Soud dále poznamenal, že považuje institucionální uspořádání EU za funkční rámec pro zajištění kontroly rozsahu výkonu přenesených pravomocí, přičemž zvláště zdůraznil soudní kontrolu ze strany Evropského soudního dvora (ESD) a skutečnost, že vedle Soudního dvora jsou navíc povinny všechny orgány Unie neustále dbát na dodržování zmíněných zásad subsidiarity a proporcionality. Poznamenal, že jeho stanovisko se může v budoucnu změnit, pokud by se snad ukázalo, že je tento rámec prokazatelně nefunkční.¹⁹

Pokud jde o otázku kompetenční kompetence, vyslovil přesvědčení, že EU takovou pravomoc nemá a nebude mít, protože oprávnění měnit zakládací smlouvy zůstává členskými státy a

---

¹³ „Lisabonský nález“, bod 135.

¹⁴ „Lisabonský nález“, bod 145.

¹⁵ Podle které smí Unie jednat pouze v mezích pravomocí svěřených jí ve Smlouvách členskými státy pro dosažení cílů stanovených ve Smlouvách, přičemž pravomoci, které nejsou Smlouvami Unii svěřeny, náležejí členskými státy. Její znění v článku 5 odst. 1 platného znění Smlouvy ES je téměř totožné, s tím, že neobsahuje výslovnou zmínku o tom, že pravomoci, které nejsou Smlouvami svěřeny Společenství, náležejí členskými státy.

¹⁶ Podle zásady subsidiarity jedná Unie v oblastech, které nespádají do její výlučné pravomoci, pouze tehdy a do té míry, pokud cílů zamýšlené činnosti nemůže být dosaženo uspokojivě členskými státy na úrovni ústřední, regionální či místní, ale spíše jich, z důvodu jejího rozsahu či účinků, může být lépe dosaženo na úrovni Unie. Její znění v článku 5 odst. 2 platného znění Smlouvy ES je téměř totožné s drobnou formulační změnou připomenutou níže.

¹⁷ Podle zásady proporcionality nepřekročí obsah ani forma činnosti Unie rámec toho, co je nezbytné pro dosažení cílů Smluv. Její znění v článku 5 odst. 3 platného znění Smlouvy ES je totožné.

¹⁸ „Lisabonský nález“, bod 136, 137

¹⁹ „Lisabonský nález“, bod 138, 139

Unie může jednat pouze v rámci pravomocí jí výslovně svěřených členskými státy, které nesmí ani překračovat, ani si sama zakládat pravomoci nové. Změna zakládacích smluv je dle Ústavního soudu možná jen za souhlasu všech států EU, kterým zůstává kompetenční kompetence a kteří tak zůstávají „pány“ smluv. Právě proto podle Ústavního soudu Unie nemůže a nebude moci být pokládána za druh federálního státu ani za zvláštní entitu, stojící v každém ohledu a vždy nad jednotlivými státy.²⁰

III. Problematické body

P. Bříza ve své kritické analýze předmětného nálezu Ústavního soudu dospívá k následujícímu závěru: „Ústavní soud v *Lisabonském nálezu* stanovil poměrně jasná kritéria pro ústavně souladný přenos pravomocí ... Konkrétní aplikace těchto kritérií Ústavním soudem však ukazuje, že jsou posuzována velice volně, se značnou dávkou benevolence, ať již jde o specifikaci přenášených pravomocí, která může být dosti vágní či samotnou kontrolu, kterou může zajišťovat přímo organizace, na kterou jsou kompetence přeneseny.“²¹ – S tímto pohledem se naprosto ztotožňuji.

V části III svého příspěvku ukáži v čem spatřuji hlavní problematické body ve způsobu, jakým Ústavní soud své teoretické požadavky aplikoval na Lisabonskou smlouvu. Budu přitom postupovat způsobem, který by se mohl zdát zvláštní. Nebudu totiž ve světle předmětných teoretických požadavků analyzovat ustanovení Lisabonské smlouvy, resp. jí novelizovaných zakládacích smluv, ale platný právní rámec.

Jak bude demonstrováno, problémy, kterým se budu věnovat níže, nepřináší sama Lisabonská smlouva, ale jsou obsaženy již v platném znění zakládacích smluv. Tyto problematické aspekty zůstanou v zakládacích smlouvách i po případném vstupu Lisabonské smlouvy v platnost a můžeme je tedy vnímat v kontextu novelizovaného primárního práva jako „normativně starý“ obsah. Naznačený postup má také tu výhodu, že umožňuje v plné míře vycházet z dosavadních zkušeností s aplikací dotčených ustanovení.

Otázka, kterou se budeme zabývat v části III tedy zní. Lze opravdu konstatovat, že přenos pravomocí České republiky na Evropskou unii vyhovuje beze zbytku teoretickým požadavkům, které stanovil Ústavní soud v „Lisabonském nálezu“? Je tedy tento přenos opravdu *ohraničený, rozpoznatelný a dostatečně určitý*? Existuje opravdu funkční rámec pro zajištění kontroly rozsahu výkonu přenesených pravomocí? Opravdu je vyloučeno, aby ES/EU samostatně rozšiřovalo své kompetence?

²⁰ srov. „Lisabonský nálezu“, zejm. body 132, 146.

²¹ Bříza P.: cit. dílo, str. 204–205.

Pružný koncept vnitřního trhu a jeho základních svobod

Za základ evropské integrace je stále považována hospodářská spolupráce, často označovaná poněkud zjednodušeně jako vnitřní trh. Zdá se, že jde také o její nejméně spornou složku; intenzivní hospodářskou spolupráci totiž podporuje i nemalá část kritiků současného modelu integrace a centralizačních trendů panujících v jeho rámci. Z jejich úst často můžeme slyšet přání, aby se integrace omezila právě na vnitřní trh. Ve skutečnosti tento pojem, který rozhodně není synonymem pro zónu volného obchodu, zasluhuje větší obezřetnost.

Ve Smlouvě ES nacházíme stručnou a vágní definici, a to ve dvou verzích. Základní je obsažena v článku 14 odst. 2, podle kterého *vnitřní trh zahrnuje prostor bez vnitřních hranic, v němž je zajištěn volný pohyb zboží, osob, služeb a kapitálu v souladu s ustanoveními této smlouvy*. Ve výčtu činností Společenství v článku 3 Smlouvy ES odst. 1 písm. c) je vnitřní trh zmíněn s tím, že *se vyznačuje odstraněním překážek volného pohybu zboží, osob, služeb a kapitálu mezi členskými státy*. Čtyři volné pohyby neboli tzv. základní svobody, na které definice vnitřního trhu odkazuje, jsou pak vymezeny ve zvláštních ustanoveních Smlouvy ES, avšak opět velmi vágně.²²

Takto volně vymezený koncept lze interpretovat široce a pružně. Na otázku, co vše je potřeba udělat, aby se EU stala *prostorem bez vnitřních hranic*, kde jsou *odstraněny překážky* pro jednotlivé základní svobody, mohou existovat rozličné odpovědi. Má-li uvažovat o tom, co je a co není překážkou vnitřnímu trhu či některé z jeho základních svobod, Komise, když iniciuje novou evropskou legislativu či když žaluje členské státy u ESD pro tvrzené porušování komunitárního práva, vykládá pojem překážek tradičně značně široce. Totéž platí o rozhodovací praxi ESD. Stačí v tomto smyslu poukázat kupříkladu na expanzivní způsob, jakým Soudní dvůr interpretuje pojem *opatření s rovnocenným účinkem množstevním omezením* u volného pohybu zboží²³ či na to, že v kontextu ostatních základních svobod vidí překážky i v takových vnitrostátních opatřeních, která se uplatní bez ohledu na státní příslušnost, avšak *mohou být příslušníkům Společenství na překážku ve výkonu dané svobody nebo takový výkon učinit méně přitažlivým*.²⁴

Koncept vnitřního trhu je při extenzivním výkladu schopen vtahovat do kompetenční sféry Společenství i oblasti předem nepředvídatelné a běžnému chápání základních svobod velmi

²² srov. Smlouvu ES, ustanovení upravující volný pohyb zboží (čl. 23 až 31), volný pohyb pracovníků (čl. 39 až 42), svobodu usazování (čl. 43 až 48), volný pohyb služeb (čl. 49 až 55), volný pohyb kapitálu (čl. 56 až 60).

²³ kdy za taková opatření označil v zásadě *veškerou obchodní právní úpravu členských států, která by mohla ať přímo nebo nepřímo, skutečně nebo potenciálně narušit obchod uvnitř Společenství* (srov. rozsudek ESD ve věci 8-74, *Dassonville* [11.7.1974], b. 5.) Přes pozdější částečné oslabení této doktríny počínaje judikátem Keck a Mithouard ESD nadále uvedené vymezení aplikuje.

²⁴ srov. např. rozsudky ESD ve věci C-19/92, *Kraus* [31.3. 1993], b. 32; ve věci C-55/94, *Gebhard* [20.6.1995], b. 37

vzdálené. Ti, kteří si přejí další výrazné prohlubování integrace, se jím často zaštiťují; argumentují, že vnitřní trh stále ještě není dokončen, a vyžadují s odvoláním na něj další a další harmonizaci či unifikaci. Jako příklad lze uvést volání po harmonizaci přímých daní,²⁵ zavedení jednotného evropského občanského zákoníku,²⁶ harmonizaci vykonávacího řízení²⁷ apod.

Téměř blanketní kompetenční ustanovení (články 95 a 308 Smlouvy ES)

Mnohé z pravomocí, které jsou svěřeny Společenství, jsou definovány velmi široce. Některé umožňují regulovat prakticky celá odvětví lidské činnosti. Přinejmenším dvě kompetenční zmocnění jsou však natolik rozsáhlá a meze jejich využití natolik nepředvídatelné, že nepovažuji za příliš troufalé, označit je jako téměř blanketní.^o

První z nich představuje článek 95 Smlouvy ES, který dává Společenství pravomoc harmonizovat právní řády členských států s výjimkou tří vyňatých oblastí (ustanovení o daních, ustanovení týkající se volného pohybu osob, a ustanovení týkající se práv a zájmů zaměstnanců) za účelem *vytvoření a fungování vnitřního trhu*. Uplatní se zde spolurozhodovací postup dle článku 251 Smlouvy ES; na návrh Komise tedy rozhodují společně Rada, ve které se uplatní hlasování kvalifikovanou většinou, a Evropský parlament.²⁸ Zamlženost hranic tohoto kompetenčního ustanovení vyplývá s ohledem na to, co bylo výše řečeno o pojmu vnitřního trhu, už ze samotného navázání na tento koncept, a to bez bližšího vymezení (pokud odhlédneme od zmíněné trojice vyloučených oblastí). Další obtíží v tomto směru je skutečnost, že jde o finální kompetenční normu, kde *vytvoření a fungování vnitřního trhu* představuje cíl vymezující pravomoc (k problematičnosti vymezení pravomocí prostřednictvím finálních norem níže).

Od chvíle, kdy vstoupil v účinnost Jednotný evropský akt (1986), který předmětné kompetenční ustanovení včlenil do primárního práva, je tato pravomoc mohutně využívána. Společenství bylo na jejím základě aktivní v nejrozmanitějších oblastech, a to i v těch, které nevykazují se základními svobodami v jejich běžném chápání užší souvislost. Na jeho základě

²⁵ srov. např. *Commission Non-Paper to informal Ecofin Council, 10 and 11 September 2004, A Common Consolidated EU Corporate Tax Base* [7.7.2004], dostupný z http://ec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/taxation/company_tax/common_tax_base/CCTBWP_Non_Paper.pdf.

²⁶ *European Parliament – Resolution of 26 May 1989 on action to bring into line the private law of the Member States*, OJ C 158, 28-6-1989, p. 400 [1989].

²⁷ *Commission communication to the Council and the European Parliament 'towards greater efficiency in obtaining and enforcing judgments in the European Union*, COM/97/0609 final [1998].

²⁸ srov. Směrnici o založení ES v platném znění, čl. 95 odst. 1, čl. 251.

byly kupříkladu přijaty komunitární předpisy upravující nabývání a držení zbraní,²⁹ ochranu osobních údajů,³⁰ letní čas,³¹ ochranu práv duševního vlastnictví zahrnující mimo jiné harmonizovaná pravidla v oblasti občanského soudního řízení³², zákaz tabákové reklamy v médiích³³ či uchování údajů poskytovateli elektronických komunikačních služeb pro účely vyšetřování, odhalování a stíhání závažných trestných činů.³⁴

K ESD se dostala řada žalob na neplatnost právních předpisů přijatých dle předmětného článku od států, které si jejich přijetí nepřály, ale byly přehlasovány. Tyto státy vždy tvrdily, že daný předpis nemohl být platně přijat na základě uvedené pravomoci a došlo tedy k jejímu zneužití.^o Nastaly rovněž situace, kdy platnost komunitárního předpisu přijatého dle předmětného článku byla zpochybňována v rámci řízení o předběžné otázce.³⁵

V jednom z prvních z těchto případů (C-376/98) ESD skutečně sporný předpis prohlásil za neplatný, a sice směrnici téměř zcela zakazující reklamu tabákových výrobků. Konstatoval přitom, že článek 95 opravňuje Společenství k přijetí opatření, která musí mít skutečně za cíl zlepšení podmínek pro vytvoření a fungování vnitřního trhu, přičemž musí buď přispívat k odstranění překážek základním svobodám vnitřního trhu, nebo být cíleno na předejití vzniku překážek obchodu v důsledku různorodého vývoje vnitrostátních právních předpisů, přičemž vznik takových překážek musí být pravděpodobný a účelem dotčeného opatření musí být jejich zabránění. V daném případě splnění těchto podmínek neshledal.³⁶

Pohled na následnou judikaturu však nedává žádný důvod k přesvědčení, že by ESD vykládal pravomoc obsaženou v článku 95 úzce. Kritéria z případu tabákové reklamy byla sice v teoretické rovině Soudem nadále uplatňována, avšak nikdy už neshledal, že by nebyla naplněna. Zmíněný případ tak zůstal zcela osamocený. Navíc ESD mimo jiné připustil, aby na základě článku 95 byly přijímány předpisy, které vstupují do oblastí, kde se činnost Společenství jinak nepřipouští. I když Smlouva výslovně zakazuje harmonizaci předpisů

---

²⁹ srov. Směrnici Rady č. 91/477/EHS ze dne 18. června 1991 o kontrole nabývání a držení zbraní.

³⁰ srov. Směrnici Evropského parlamentu a Rady 95/46/ES ze dne 24. října 1995 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů.

³¹ srov. Směrnici Evropského parlamentu a Rady 2000/84/ES ze dne 19. ledna 2001 o úpravě letního času.

³² srov. Směrnici Evropského parlamentu a Rady 2004/48/ES ze dne 29. dubna 2004 o dodržování práv duševního vlastnictví.

³³ srov. Směrnici Evropského parlamentu a Rady 2003/33/ES ze dne 26. května 2003 o sblížování právních a správních předpisů členských států týkajících se reklamy na tabákové výrobky a sponzorství souvisejícího s tabákovými výrobky.

³⁴ srov. Směrnici Evropského parlamentu a Rady 2006/24/ES ze dne 15. března 2006 o uchování údajů vytvářených nebo zpracovávaných v souvislosti s poskytováním veřejně dostupných služeb elektronických komunikací nebo veřejných komunikačních sítí a o změně směrnice 2002/58/ES.

³⁵ srov. např. rozsudek ESD ve věci C-491/01, British American Tobacco [10.12.2002], otázka 1(a).

³⁶ srov. rozsudek ESD ve věci C-376/98, Německo v. Evropský parlament a Rada [5.10.2000], zejm. body 83–89, 106–108.

členských států v oblasti ochrany veřejného zdraví,³⁷ neobsahuje výslovnou pravomoc harmonizovat vnitrostátní občanské soudní řízení či trestní právo (kde je navíc předpokládána spolupráce výslovně upravena v rámci tzv. třetího pilíře EU), akty Společenství přijaté podle článku 95 se dotkly s posvěcením ESD všech těchto tří zmíněných oblastí.³⁸

Už v počátcích po začlenění předmětného kompetenčního ustanovení do smluv se ozývaly varovné hlasy, že jeho široký výklad by mohl znamenat, že Společenství se stává “téměř všemocným ekonomickým zákonodárcem” a získává “faktickou kompetenční kompetenci”.³⁹ Zda je toto tvrzení příliš silné či nikoli, je věcí názoru. V každém případě lze konstatovat, že článek 95 představuje velmi výraznou pravomoc, kterou evropské instituce mohou využívat značně flexibilně, přičemž mohou zasahovat i do oblastí, které vykazují jen velmi vzdálenou souvislost se základními svobodami vnitřního trhu, ba dokonce i do těch, které jsou jinak považovány za výlučnou doménu členských států.

Druhé, z hlediska předvídatelnosti využití ještě problematičtější kompetenční ustanovení představuje článek 308 Smlouvy ES, podle kterého i při neexistenci výslovné pravomoci ve Smlouvě ES může Společenství přijmout *vhodná opatření*, pokud *k dosažení některého z cílů v rámci společného trhu je nezbytná* určitá činnost Společenství. Na návrh Komise a po konzultaci Evropského parlamentu rozhoduje Rada, přičemž se vyžaduje jednomyslnost.^o

Šíře této pravomoci se vyjeví v plné míře, uvědomíme-li si následující: 1) Praxe evropských institucí pomíjí omezení na cíle v rámci společného (vnitřního) trhu, a používá článek 308 ve vztahu k cílům Společenství obecně. Toto kompetenční ustanovení totiž není vykládáno doslovně, ale teleologicky, přičemž účelem článku 308 je v očích institucí poskytnout nutnou pravomoc, když ve Smlouvě chybí jiná výslovně formulovaná k dosažení některého z cílů Společenství.⁴⁰ 2) Cíle Společenství jsou nesmírně široké a obecné; zahrnují např. *zvyšování životní úrovně a kvality života, trvalý a neinflační růst* či *vysoký stupeň konkurenceschopnosti* hospodářství. 3) To, zda je

---

³⁷ srov. Smlouvu o ES v platném znění, čl. 152 odst. 4 písm. c).

³⁸ srov. výše citované směrnice 2004/48/ES o dodržování práv duševního vlastnictví, 2003/33/ES o sblížení právních a správních předpisů členských států týkajících se reklamy na tabákové výrobky a sponzorství souvisejícího s tabákovými výrobky či 2006/24/ES o uchovávání údajů vytvářených nebo zpracovávaných v souvislosti s poskytováním veřejně dostupných služeb elektronických komunikací nebo veřejných komunikačních sítí a o změně směrnice 2002/58/ES.

³⁹ R. Barents, *The Internal Market Unlimited: Some Observations on the Legal Basis of Community Legislation*, CMLR30, 85 (1993), citace převzata z Ninatti S.: *How do our judges conceive of democracy? The democratic nature of the community decision-making process under scrutiny of the European Court of Justice*, Jean Monnet Working Paper 10/03, NYU School of Law, New York [2003].

⁴⁰ *House of Commons European Scrutiny Committee: Article 308 of EC Treaty. Twenty-ninth Report of Session 2006-07*, [13. 7. 2007].

určitá činnost nezbytná pro dosažení daného cíle či nikoli, závisí jen na uvážení Rady; ESD ji v podstatě dává volnou ruku.

Soudní dvůr neměl problém potvrdit oprávněnost použití článku 308,⁴¹ pokud se nenabízelo jiné specifické, zpravidla také více „prointegrační“ ustanovení,⁴² a to s jedinou výjimkou, totiž když byl požádán o stanovisko ohledně možnosti využití předmětného kompetenčního ustanovení pro účely přistoupení Společenství k Evropské úmluvě o lidských právech.⁴³ Zde nicméně existuje podezření, že Soud odpověděl záporně proto, že jeho samotného se případ bezprostředně dotýkal, když si nepřál být podroben vnější kontrole z hlediska dodržování uvedené úmluvy Evropským soudem pro lidská práva ve Štrasburku.⁴⁴

Tento právní základ v minulosti posloužil k rozmachu aktivit Společenství v nejrůznějších oborech jako je např. ochrana životního prostředí, regionální rozvoj, rovnost pohlaví, rozvojová pomoc, práva duševního vlastnictví, obchodních společností aj. Pro některé z těchto oblastí byly při revizích smluv počínaje Jednotným evropským aktem (1986) stanoveny výslovné pravomoci, v posledních letech se proto tento článek používá poněkud méně.⁴⁵ I nadále jsou však případy jeho využití početné a typově rozmanité. Z posledních několika let můžeme zmínit přijetí úpravy odškodňování obětí trestných činů,⁴⁶ rozvoj aktivit Společenství v oblasti civilní ochrany⁴⁷ nebo vytváření specializovaných evropských agentur.⁴⁸ Jak je autorovi známo z jeho praxe, v současné době se uvažuje o využití tohoto kompetenčního ustanovení pro účely vytvoření jednotného evropského soudnictví pro patentové spory.

---

⁴¹ srov. rozsudek ESD ve věci 8-73, *Massey-Ferguson* [12. 7. 1973], b. 4–6.

⁴² srov. rozsudky ESD ve věci 45/86, *Komise v. Rada* [26.3.1987]; C-295/90, *Evropský parlament v. Rada* [7.7.1992]; Rozsudek ve věci C-271/94, *Evropský parlament v. Rada* [26.3.1996], C-22/96, *Evropský parlament v. Rada* [28.5.1998].

⁴³ srov. posudek ESD č. 2/94 [28.3.1996]. Zde ESD prohlásil, že toto kompetenční ustanovení nesmí být základem pro rozšíření oblasti pravomocí Společenství za obecný rámec vyplývající z celku ustanovení Smlouvy, a zvláště z těch, které vymezují úkoly a činnosti ES a že nesmí sloužit jako základ pro přijetí ustanovení, která by v podstatě vyústila ve svých důsledcích ke změně Smlouvy a takto se vyhnout postupu, který pro tyto účely předvídá Smlouva.

⁴⁴ Weiler J., Fries S.C.: *A Human Rights Policy for the European Community and Union. The Question of Competences* [datum neznámé, citováno 28.5.2009], dostupné z: <http://www.jeanmonnetprogram.org/papers/99/990402.html>.

⁴⁵ Švarc M.: *Kompetence EU/ES dnes a podle Ústavní smlouvy*, diplomová práce, Právnická fakulta MU, Brno [2007], str. 76.

⁴⁶ srov. směrnici Rady č. 2004/80/ES ze dne 29. dubna 2004 o odškodňování obětí trestných činů.

⁴⁷ srov. rozhodnutí Rady č. 2007/779/ES, Euratom ze dne 8. listopadu 2007 o vytvoření mechanismu civilní ochrany Společenství.

⁴⁸ srov. např. Nařízení Rady (ES) č. 2667/2000 ze dne 5. prosince 2000 o Evropské agentuře pro obnovu nebo Nařízení Rady (ES) č. 58/2003 ze dne 19. prosince 2002, kterým se stanoví statut výkonných agentur pověřených některými úkoly správy programů Společenství.

Finální kompetenční normy

Pro evropské právo počínaje právem primárním a kompetenčními normami v něm obsaženými je příznačné, že je založeno z podstatné části na finálních, a nikoli kondicionálních normách.⁴⁹ Pro většinu pravomocí Společenství je příznačné, že nejsou formulovány jako zmocnění k určité konkrétní činnosti, nýbrž k dosažení daného cíle, a to zpravidla cíle dosti obecného a širokého.

Výše jsme věnovali pozornost dvěma významným právním základům, a to článkům 95 a 308 Smlouvy ES. Všimněme si nyní, jejich finální povahy: Článek 95 dává Společenství pravomoc harmonizovat vnitrostátní právní řády za účelem ... vytvoření a fungování vnitřního trhu, článek 308 pak k přijímání vhodných opatření, jsou-li nezbytná k dosažení některého z cílů v rámci společného trhu (v praxi tedy obecně některého z cílů Společenství).

Z mnoha jiných příkladů takto vymezených pravomocí uveďme ty nejvýznamnější. 1) Článek 175 Smlouvy ES vymezuje pravomoc Společenství v oblasti ochrany životního prostředí, a to tak, že Společenství *rozhodne, jakou činnost bude ... vyvíjet, aby bylo dosaženo cílů uvedených v článku 174*. Cíle, na které je odkazováno, jsou velmi obecné a široké: *udržování, ochrana a zlepšování kvality životního prostředí, ochrana lidského zdraví, obezřetné a racionální využívání přírodních zdrojů, podpora opatření na mezinárodní úrovni, čelících regionálním a celosvětovým problémům životního prostředí*. 2) Článek 40 Smlouvy ES, zmocňuje Společenství k přijímání *opatření potřebných k zavedení volného pohybu pracovníků*.^o 3) Dalším příkladem je vymezení pravomoci ES v oblasti ochrany spotřebitele v článku 153 Smlouvy ES. Zde je navázání na cíle dokonce dvoustupňové: Společenství za účelem *podpory zájmů spotřebitelů a zajištění vysoké úrovně ochrany spotřebitele přispívá k ochraně zdraví, bezpečnosti a hospodářských zájmů spotřebitelů, jakož i k podpoře jejich práva na informace, vzdělávání a práva sdružovat se k ochraně svých zájmů*.⁵⁰

Spíše finální podobu a taktéž podivně dvoustupňovou má při bližším zkoumání i vymezení pravomoci ES v oblasti dopravy v člancích 70, 71 a 80 Smlouvy ES. Složitě a poněkud kostrbatě vymezení pravomoci v této oblasti lze úsporně shrnout takto: Společenství je oprávněno přijmout veškeré potřebné předpisy k provedení společné dopravní politiky, která

⁴⁹ Boguszak, J.; Čapek, J.; Gerloch, A.: *Teorie práva*, 2. vyd., ASPI, Praha [2004], str. 174; Wintr, J.: *Čtyři otázky o evropské ústavě*, Právník č. 12/2005 (čerpáno z internetu z <http://tf.webz.cz/jw/euroklinka1.pdf>).

⁵⁰ Tato opatření jsou v článku 153 Smlouvy ES dále specifikována jako a) opatření přijatá podle článku 95 v souvislosti s vytvářením vnitřního trhu; b) opatření, která podporují, doplňují a sledují politiku členských států, a která jsou přijímána spurozhodovací procedurou dle čl. 251.

se může týkat dopravy železniční, silniční, vnitrozemské vodní, námořní a letecké. Společnou dopravní politikou mají členské státy sledovat cíle Smlouvy.^o

Důvodem, proč je primární právo tak dalece založeno na finálních kompetenčních normách je zřejmě skutečnost, že během vyjednávání znění zakládacích smluv, resp. jejich revizí, se členské státy snáze shodnou na obecných politických cílech, než na způsobech, jak jich dosáhnout. Takovéto vymezení pravomocí je však problematičké. K dosažení jednoho cíle, zvláště je-li vymezen velmi obecně a široce a/nebo umožňuje různé výklady, může existovat velká řada prostředků. Často nebude snadné určit, co takovým prostředkem je, a co není. Pravomoci takto vymezené tedy nemohou mít ostré hranice. ESD této skutečnosti často využívá k rozšiřujícímu výkladu pravomocí ES.^o

Vzorovou ukázkou jsou v tomto smyslu nedávné spory mezi Komisí a Evropským parlamentem na straně jedné a Radou, resp. členskými státy na straně druhé ohledně oprávnění Společenství zasahovat v rámci svých pravomocí do oblasti trestního práva. Finální vymezení pravomocí bylo jedním z odrazových můstků, které umožnily ESD rozhodnout spor (téměř zcela) ve prospěch Komise a Evropského parlamentu.⁵¹

Rada, resp. drtivá většina členských států byla na rozdíl od Komise a EP přesvědčena, že pravomoci Společenství do trestněprávní oblasti přesahovat nemohou. Měla za to, že k tomu neexistuje žádná výslovně udělená kompetence, a s ohledem na velký význam trestního práva pro svrchovanost členských států není přípustné, aby tato kompetence mohla být udělena ES implicitně při stanovení specifických věcných pravomocí. Navíc postupy pro případnou spolupráci členských států v oblasti trestního práva jsou upraveny Smlouvou o EU v rámci justiční a policejní spolupráce v trestních věcech neboli tzv. třetího pilíře EU.⁵²

ESD se v prvním případě (C-176/03), který předurčil další vývoj judikatury, a který se konkrétně dotýkal oblasti ochrany životního prostředí, zachytil právě cílů předmětné trestněprávní úpravy, kterou byla ochrana proti vážným zásahům do životního prostředí. Z argumentace Soudu v podstatě vyplývá, že trestněprávní opatření pojal jako prostředek k dosažení cílů, které definují pravomoc Společenství v této oblasti.⁵³

⁵¹ srov. rozsudky ESD ve věci C-176/03, *Komise v. Rada* [13.9.2005] a ve věci C-440/05, *Komise v. Rada* [23.10.2007].

⁵² srov. shrnutí argumentace účastníků řízení v rozsudku ESD ve věci C-176/03, *Komise v. Rada* [13.9.2005].

⁵³ Z argumentace ESD: Co se týče účelu rámcového rozhodnutí... jeho cílem je ochrana životního prostředí. ... Trestněprávní předpisy přitom v zásadě stejně jako trestněprocesní pravidla nejsou v pravomoci Společenství ... [to] však nemůže zákonodárci Společenství zabránit, pokud použití účinných, přiměřených a odrazujících trestních sankcí příslušnými vnitrostátními orgány představuje nezbytné opatření pro boj proti vážným zásahům do životního prostředí, přijmout opatření vztahující se k trestnímu právu členských států a ta, která považuje za nezbytná pro zajištění plné účinnosti norem, které vydal v oblasti ochrany životního prostředí (body 46–51)...Z prvních tří bodů odůvodnění tohoto rozhodnutí krom toho vyplývá, že Rada měla za to, že trestněprávní sankce jsou nezbytné pro boj proti vážným zásahům do životního prostředí. ... články 1 až 7 rámcového rozhodnutí mají z důvodu jak svého účelu, tak svého obsahu za hlavní cíl ochranu životního prostředí

Princip subsidiarity jako faktor spoludefinující nevýlučné pravomoci

Ústavní soud se na několika místech zaštiťoval principem subsidiarity ve snaze ukázat, že rozsah přenesených pravomocí je dostatečně určitý.⁵⁴ Tento princip je doposud definován v článku 5 odst. 2 Smlouvy ES, a to tak, že Společenství smí být činné v oblastech nespádajících do jeho výlučné pravomoci *pouze tehdy a do té míry, pokud cílů zamýšlené činnosti nemůže být dosaženo uspokojivě na úrovni členských států, a proto, z důvodu jejich rozsahu či účinků, jich může být lépe dosaženo na úrovni Společenství.*

Je třeba připustit, že v teoretické rovině má princip subsidiarity opravdu velmi významnou úlohu. Představuje totiž kritérium spoludefinující nevýlučné pravomoci, které tvoří mezi pravomocemi ES drtivou většinu.^o Zvláště významný je tento aspekt v rovině pravomocí, které Lisabonská smlouva (jež poprvé přistupuje ke kategorizaci pravomocí) označuje jako sdílené.⁵⁵ Jejich vymezení v platném právním rámci chybí, teorie i praxe s nimi však pracuje, a to často pod označením konkurující pravomoci.⁵⁶ Podává se, že v rámci těchto pravomocí může být činné Společenství i členské státy, nicméně členské státy jen v míře, ve které dosud nebylo aktivní Společenství či ve které přestalo být aktivní.⁵⁷

Nastavení konkurujících pravomocí je tedy zřetelně vychýleno ve prospěch Společenství. Oblasti patřící do těchto pravomocí jsou potenciálně vydány k jeho regulaci, a záleží jen na něm, jak dalece tu kterou z nich opanuje a jakou část ponechá členským státům. Členské státy mohou být (teoreticky) činné znovu tehdy, kdy dané pole komunitární právo „opustí“.⁵⁸ Mnohé z těchto kompetencí přitom umožňují Společenství regulovat prakticky celá odvětví lidské činnosti; příkladem budiž oblast dopravy, ochrany životního prostředí či zemědělství.^o Právě v tomto kontextu má hrát svou roli princip subsidiarity jako faktor korigující rozsah těchto potenciálně širokých pravomocí.

Jak je zřejmé, samotný základ konceptu je založen na značně vágních kritériích. *Nedostatečná dosažitelnost* na úrovni členských států a *lepší dosažitelnost* na úrovni Společenství, jsou neurčité pojmy, do kterých si každý může dosadit něco jiného. Dosavadní

---

a mohly by být platně přijaty na základě článku 175 ES. (srov. body 46–51 předmětného rozsudku).

⁵⁴ srov. „Lisabonský náleze“, zejm. body 136–137.

⁵⁵ K označení a definici srov. Smlouvu o fungování EU ve znění Lisabonské smlouvy, čl. 2 odst. 2.

⁵⁶ srov. např. stanovisko gen. advokátky J. Kokottové k případu C-13/07, *Komise v. Rada* [26.3.2009], b. 76 nebo Tichý, L.; Arnold, R.; Svoboda, P.; Zemánek, J.; Král, R.: *Evropské právo*, 3. vyd., C.H. Beck, Praha [2006], str. 88.

⁵⁷ srov. např. stanovisko gen. advokátky J. Kokottové k případu C-13/07, *Komise v. Rada* [26.3.2009], b. 76.

⁵⁸ V praxi se to však neděje. *Acquis communautaire* se zatím rozšiřuje, a neustupuje.

Protokol o používání zásad subsidiarity a proporcionality, který je připojen k Smlouvě ES obsah těchto kritérií vyjma tří rovněž vágních vodítek doporučujícího charakteru nijak neupřesňuje a soustředí se spíše na některé procesní povinnosti evropských institucí. (V novém Protokolu připojenému k Lisabonské smlouvě tato vodítka již obsažena nejsou.)⁵⁹ Ani Soudní dvůr tato kritéria nikterak nerozvinul a neupřesnil.⁵⁹

Další podstatnou otázkou pro identifikaci obsahu principu subsidiarity je, co přesně je třeba rozumět pod *cíli zamýšlené činnosti*, vůči kterým se poměřuje účinnost konání na národním a komunitárním stupni.⁶⁰ Jde o širší cíle stanovené v primárním právu, které spoludefinují jednotlivé pravomoci, nebo jen dílčí cíle vztahující se ke konkrétní zamýšlené činnosti? Takové dílčí, úzce definované cíle mohou být nakonec ve vztahu k široce definovaným cílům ve Smlouvě *de facto* prostředky.

Necháme-li se inspirovat jedním z případů ESD, otázka by mohla znít následovně: Řekněme, že zakládací smlouvy stanoví cíl zlepšovat pracovní prostředí v zájmu ochrany zdraví a bezpečnosti pracovníků a že Společenství má nevýlučnou pravomoc přijímat za účelem dosažení tohoto cíle harmonizační předpisy. Bude chtít tuto pravomoc využít a harmonizovat maximální délku pracovní doby. Bude se v tomto případě poměřovat, zda je užší cíl, tj. harmonizace pracovní doby, v souladu s principem subsidiarity? Nebo snad je snad v této situaci referenčním cílem sama harmonizace pracovní doby, vůči níž pak budeme posuzovat kapacity členských států, resp. Společenství, přičemž nedojde k samotnému posouzení adekvátnosti této harmonizace ve vztahu k subsidiaritě?

Pokud má mít princip subsidiarity nějaký smysl, je podle mého názoru namístě prve zmíněné řešení.... Praxe ESD se však podle všeho ubírá opačným směrem. Zdá se, že vychází z toho, že sledování záměru harmonizace z povahy věci odůvodňuje, aby byla intervence situována na komunitární úrovni.⁶¹ Takový přístup podle mého názoru znamená, že cíl je zaměňován s prostředkem.^o

Komise, Evropský parlament a ESD sledují vlastní prointegrační politickou linii, která vylučuje jejich pravý zájem na rozvinutí principu subsidiarity jako činitele omezujícího postup integrace. V Radě EU se pak principu subsidiarity zpravidla dovolává jen ten stát, kterému hrozí přehlasování při přijímání právního aktu, který si nepřeje. V několika případech

⁵⁹ V podrobnostech srov. autorův článek *Přístup evropského soudního dvora k principu subsidiarity*, Právník č. 2/2008 [2008].

⁶⁰ de Búrca G.: *Reappraising Subsidiarity's Significance after Amsterdam* [1999], dostupné z <http://www.jeanmonnetprogram.org/papers/99/990701.html>

⁶¹ rozsudek ESD ve věci C-84/94, *Velká Británie v. Rada* [12.11.1996], b. 47; Favret, J.-M.: *Droit et pratique de l'Union européenne*, 5. vyd., Gualino, Paříž [1999], str. 225.

už se takové přehlasované státy pokusily napadnout konkrétní předpis pro porušení principu subsidiarity u ESD. Vždy ovšem neúspěšně.

ESD nikdy nezrušil jediný komunitární předpis z důvodu porušení principu, ani se takovými námitkami hlouběji nezabýval. Uplatňuje na kontrolu dodržování subsidiarity minimalistický přístup⁶², v rámci kterého, jak sám prohlašuje, hodlá postihovat jen „zjevnou chybu“ v uvážení komunitárního normotvůrce.⁶³ Vzhledem k vágnosti definice principu, je těžké si představit situaci, kdy by bylo možné takovou „zjevnou chybu“ konstatovat.^o

Princip subsidiarity tak, jak je v současné době vymezen v zakládacích smlouvách a uplatňován evropskými institucemi, je podle mého názoru toliko abstraktním morálním apelem bez hmatatelného obsahu z hlediska práva a bez sebemenšího vlivu na každodenní právní realitu EU. Představa, že by mohl přispívat k určitosti hranic přenesení pravomocí se zdá být zcela iluzorní.

Postavení Evropského soudního dvora

Ve výše uvedených aspektech právního rámce evropské integrace, které podle mého názoru zpochybňují závěry Ústavního soudu ohledně ohraničenosti, rozpoznatelnosti a dostatečné určitosti přenosu pravomocí na ES/EU, byl vždy zmiňován „příspěvek“ ESD k jejich rozvoji. Jako samostatný problematický aspekt je však třeba zmínit i samotné postavení Evropského soudního dvora v celém systému.^o

ESD soustřeďuje ve svých rukách moc, která nesnese srovnání s žádným jiným mezinárodním soudem, a ovlivňuje evropskou integraci zcela zásadním způsobem.⁶⁴ Otevřeme-li dnes jakoukoli učebnici základů evropského práva, zjistíme, že se z významné části opírá o judikaturu ESD. Zpravidla je obtížné najít v nich stránku, na které by nebyl citován některý rozsudek Soudu. Každá taková učebnice tak poskytuje svědectví o tom, že právní rámec evropské integrace je ve značné míře dotvářen právě činností ESD.^o

Z hlediska komunitárního práva je ESD především nejvyšší, konečnou autoritou pro výklad tohoto práva, a to včetně norem primárního práva upravující pravomoci Společenství. Dále je autoritou, která může konstatovat, že některý členský stát komunitární právo porušuje a

---

⁶² V podrobnostech srov. autorův článek *Přístup evropského soudního dvora k principu subsidiarity*, Právník 2/2008 [2008].

⁶³ srov. např. rozsudek ESD ve věci C-84/94, *Velká Británie v. Rada* [12.11.1996], body 58, 60, 66.

⁶⁴ srov. obecně Šlosarčík I.: cit dílo a Komárek J.: „*Velký hybatel*“ - *Soudní dvůr a hledání vnitřního souladu právního řádu Společenství*, Právník č. 5/2006 [2006].

následně v případě pokračujícího porušování rozhodnout o peněžních sankcích pro tento stát.⁶⁵ Tyto pravomoci ESD jsou na pozadí vágního ústavně-právního rámce ES, tak jak byl nastíněn výše, nesmírné. Hranice mezi soudním výkladem (nalézáním) práva a soudcovskou tvorbou práva je v tomto kontextu zamlžená a Soudnímu dvoru se otevírá velký manévrovací prostor, který ve značné míře využívá. Nezřídka tento prostor, zdá se, i překročí.⁶⁶

Ačkoli soudci ESD se často stylizují do role nestranných arbitrů,⁶⁶ převažuje názor, že Soudní dvůr je aktivistickým soudem prointegračního zaměření.⁶⁷ Někteří autoři hovoří o tom, že svou činností směřuje k vytvoření ústavněprávního rámce federálního státu.⁶⁸

1) ESD jednak vykládá pravomoci svěřené Společenství extenzivním způsobem, což se projevuje zejména v kompetenčních sporech. Jak připomíná P. Bříza, ESD jakožto unijní orgán nemůže být z povahy věci neutrálním arbitrem hranic kompetencí mezi EU a členskými státy. Má tedy sklon posilovat své pravomoci a kompetenční spory tak zcela pravidelně rozhoduje ve prospěch EU, tedy na úkor členských států.⁶⁹

Z mnoha příkladů širokého výkladu lze odkázat na výše uvedený přístup Soudu k otázce oprávnění Společenství zasahovat v rámci svých pravomocí do oblasti trestního práva, přístup k článku 95 Smlouvy ES^o či vyvození implicitní vnější pravomoci Společenství v rámci jednotlivých oblastí činnosti a široké vymezení situací, kdy je její charakter výlučný.⁷⁰

2) Dále Soudní dvůr právě tak široce interpretuje nejrůznější koncepty či instituty ve smlouvách, které mají integrační potenciál. Mám zde na mysli zejména výše naznačený přístup k vnitřnímu trhu a jeho jednotlivým složkám (základním svobodám)^o, či k občanství Unie.⁷¹

3) Soud dále vytvořil – a zde si troufám tvrdit, že bez přímé opory v zakládacích smlouvách – řadu konceptů posilujících účinky komunitárního práva, jako je např. doktrína přímého a

⁶⁵ Steiner J., Woods L.: *Textbook on EC law*, 8. vydání, Oxford University Press, New York [2003], str. 34–36.

⁶⁶ srov. např. Malenovský, J.: *Triptych zobrazování Soudního dvora ES: arbitr, "motorintegrace" nebo "velký manipulátor"?*, Právník č. 10/2007 [2007].

⁶⁷ Šlosarčík I. ; Bobek M., Komárek J., Passer J.M., Gillis M.: *Předběžná otázka v komunitárním právu*, Linde, Praha [2005], str. 22–23.

⁶⁸ Slovy E. Steina: „Zastrčen v pohádkové říši Lucemburského velkovévodství, a obdařen, až donedávna, neškodným zanedbáváním ze strany mocností a médií, ESD vytvořil ústavní rámec pro strukturu federálního typu v Evropě.“ (Stein E.: *Lawyers, Judges and the Making of a Transnational Constitution*, American Journal of International Law, Vol. 75 [1981], úvod; dále srov. Weiler, J. H. H. *A Quiet Revolution. European Soud of Justice and Its Interlocutors. Comparative Political Studies*, Vol. 26, 1994, No. 4, [1994], str. 510, 516-517. Obdobně srov. Filip J.: cit. dílo, pozn. pod čarou 22, kde autor hovoří o tom, že ESD se chová, jako by EU byla státem.

⁶⁹ Bříza P.: Jaké jsou dopady „Lisabonského nálezu“ (nejen) pro ústavní roviny vztahu českého a unijního práva?, Soudní rozhledy č. 6/2009 [2009], str. 204.

⁷⁰ srov. zejm. rozsudek ve věci 22-70, *AETR* [31.3.1971] a ve věci C-467/98 *Komise v Dánsko (Open skies)* [5.11.2002] nebo posudek ESD č. 1/03 [7.2.2006].

⁷¹ srov. rozsudky ESD ve věci C-184/99, *Grzelczyk* [20.9. 2001] či ve věci C-413/99, *Baumgartner* [17.9.2002], body 80–94.

nepřímého účinku směrnic, doktrína odpovědnosti členského státu za škodu způsobenou jednotlivci porušením komunitárního práva či koncept obecných zásad evropského práva.⁷²

Vzhledem k výše rozebírané vágnosti a mnohoznačnosti smluvního rámce je obtížné s přesností určit, kdy se ESD ještě pohybuje v mezích smluv a kdy už došlo na jeho straně k excesu. V každém případě považuji za zjevné, že ESD nenaplnuje požadavek mezinárodního práva, podle kterého musí být každá mezinárodní smlouva vykládána *v dobré víře, v souladu s obvyklým významem, který je dáván výrazům ve smlouvě v jejich celkové souvislosti, a rovněž s přihlédnutím k předmětu a účelu smlouvy.*⁷³

Přes občasné projevy nevole členské státy výdobytky aktivismu ESD v podstatě s jistými rezervami – např. s tím, že ústavní soudy řady členských států si v teoretické rovině vyhrazují právo posledního slova – akceptují.

V minulosti některé státy navrhly v rámci vyjednávání o změnách smluv omezení pravomocí Soudního dvora. Pro taková řešení však nebyla však nalezena širší podpora. Nalézt nezbytnou jednomyslnou shodu pro takový krok není snadné. Naopak spíše dochází k tomu, že při změnách zakládacích smluv jsou výdobytky kreativity ESD přejaty výslovně přímo do textu smluv, a tak jsou v podstatě legitimizovány;⁷⁴ takovým příkladem je ve více ohledech Lisabonská smlouva.⁷⁵

Dílčí závěr

Bylo by možné najít ještě další problematické aspekty platného právního rámce evropské integrace, domnívám se však, že již ony výše uvedené zřetelně ukazují na obtíže, které vyvstávají, máme-li přenos pravomocí za těchto podmínek označit za „ohraničený, rozpoznatelný a dostatečně určitý“ a kontrolu za funkční a dostatečnou.

Stávající zakládací smlouvy, tak jak jsou vykládány Soudním dvorem, a samo postavení Soudního dvora, kterému je dán značný prostor pro dotváření smluvního rámce, vytvářejí velmi pružný právní rámec, ve kterém není vždy snadné identifikovat hranice mezi pravomocemi přenesenými na integrační celek a těmi, které zůstávají členským státům.

⁷² Alarmujícím příkladem je použití konceptu obecných zásad ve věci Mangold (C-144/04) z 22.10. 2005. V tomto – odbornou veřejností velmi kritizovaném rozsudku – ESD jednak konstatoval existenci obecné zásady zákazu diskriminace podle věku, ač ústavní tradice drtivé většiny členských států ani mezinárodní smlouvy s takým konceptem nepracují, a navíc této zásadě přisoudil přímý účinek, čímž obešel svůj vlastní koncept neexistence horizontálního přímého účinku směrnic, a to navíc u směrnice, kde ještě neuplynula lhůta pro transpozici. / Srov. Stanovisku gen. advokáta J. Mazáka k případu C-411/05, *Palacios de la Villa* [15.2.2007], zejm. body 85–97, 130–138 a Herzog R., Gerken L.: *Stoppt den Europäischen Gerichtshof*, Frankfurter Allgemeine Zeitung [8.9.2008].

⁷³ Vídeňská úmluva o smluvním právu [1969], čl. 31 odst. 1.

⁷⁴ Šlosarčík I.: cit. dílo, str. 34–36.

⁷⁵ srov. ve Smlouvě o fungování EU ve znění Lisabonské smlouvy čl. 83, čl. 216, nebo Prohlášení členských států o přednosti evropského práva připojené k Lisabonské smlouvě

Na tomto pozadí se také jeví v poněkud jiném světle postulát, že ES/EU nemá kompetenční kompetenci. Zatímco v rovině formální tento závěr zřejmě nelze zpochybnit, v rovině faktické je třeba si všimnout, že přenesené pravomoci žijí v rukou evropských institucí vlastním životem, a mohou nabývat rozměrů původně neočekávaných či přímo nechtěných.

Poznámka k polisabonskému smluvnímu rámci

Z hlediska problémových okruhů, kterých jsme si všímali výše, nepřináší Lisabonská smlouva v podstatě žádné převratné změny k lepšímu či k horšímu.

Některé z nich nedoznají substantivních změn žádných; to se týká všeho, co bylo řečeno konceptu vnitřního trhu, článku 95 (nově článek 114 Smlouvy o fungování EU), finálním charakteru hlavních kompetenčních ustanovení či postavení ESD z formálního hlediska.⁷⁶

Určité změny, které jsou však z hlediska zkoumané problematiky nepodstatné, se dotknou článku 308 (nově článek 352 Smlouvy o fungování EU); zejména zde bude novelizován rozhodovací postup⁷⁷ a odstraněno omezení na cíle společného trhu, které, jak jsem uvedl, stejně nebylo respektováno. Modifikace se dotknou také principu subsidiarity. Zatímco sama definice projde jen drobnou formulační změnou,⁷⁸ významnější novinkou je určité mírné zapojení národních parlamentů do kontroly dodržování principu (zavedení tzv. žlutých a oranžových karet),⁷⁹ jehož význam ukáže až čas, a které každopádně nic nezmění na vágnosti materiální stránky celého konceptu.

IV. Závěr

„Lisabonský náález“ si zaslouží své místo v učebnicích základů společenských věd nejen jako jeden z milníků ratifikačního procesu Lisabonské smlouvy v České republice. Měl by být hlouběji analyzován jakožto judikát historického významu k otázkám členství České republiky v Evropské unii.

Již úvodu jsem poukázal na řadu důvodů, které lze uvést ve prospěch jeho společenskovední, zejm. politologické tematizace. Kritická analýza aplikace kritérií ústavní souladnosti přenosu pravomocí na platný právní rámec ES/EU nás přivedla k dalším, snad ještě významnějším otázkám, které si zaslouží ze strany společenských věd pozorné zpracování. Podnětem

⁷⁶ Jeho faktická moc nicméně dále vzroste s ohledem na komunitarizaci třetího pilíře či zavedení možnosti ukládat peněžní sankce za pozdní či nesprávnou implementaci směrnic již v prvotním řízení. Jak se odrazí na faktické moci Soudu povýšení Listiny základních práv EU naroveň primárnímu právu, je otázkou.

⁷⁷ Zejm. bude do rozhodování zapojen Evropský parlament, jehož souhlas bude třeba k přijetí aktu.

⁷⁸ Smlouva o EU ve znění Lisabonské smlouvy v čl. 5 odst. 3 nově namísto o uspokojivém dosažení cílů zamýšlené činnosti *na úrovni členských států* hovoří o uspokojivém dosažení *členskými státy na úrovni ústřední, regionální či místní*. Tato změna fakticky nic nového nepřináší, toliko symbolicky podtrhuje roli obcí a regionů.

⁷⁹ V podrobnostech srov. Břicháček T., Krutílek O.: *Princip subsidiarity v právní a politologické perspektivě*, Politologický časopis č. 4/2008 [2008]

k zamyšlení by mohl být zejména fakt, že ač jsou základní teoretické požadavky Ústavního soudu relativně skromné, přesto zde existují důvodné pochybnosti o tom, zda jim dnešní či „polisabonské“ primární právo a jeho uplatňování v praxi fakticky vyhovuje.

Jestliže je otázka ohraničenosti, rozpoznatelnosti a dostatečné určitosti, dostatečné kontroly výkonu přenesených kompetencí či kompetenční kompetence pro tuto chvíli z hlediska ústavního práva autoritativně vyřešena, neznamená to, že by tento závěr nemohl být z odborného i laického hlediska analyzován, kritizován či vyvrácen. Diskuse na tato témata konečně může pomoci i k řádné reflexi a pochopení všech souvislostí našeho členství v Evropské unii.

Seznam použitých zdrojů

Barents R.: *The Internal Market Unlimited: Some Observations on the Legal Basis of Community Legislation*, Common Market Law Review č. 30 [1993]*

Bobek M., Komárek J., Passer J..M., Gillis M.: *Předběžná otázka v komunitárním právu*, Linde, Praha [2005]

Boguszak J.; Čapek J.; Gerloch A.: *Teorie práva*, 2. vyd., ASPI, Praha [2004]

Břicháček T.: *Přístup evropského soudního dvora k principu subsidiarity*, Právník č. 2/2008 [2008].

Břicháček T., Krutílek O.: *Princip subsidiarity v právní a politologické perspektivě*, Politologický časopis č. 4/2008 [2008]

Bříza P.: *Jaké jsou dopady „Lisabonského nálezu“ (nejen) pro ústavní roviny vztahu českého a unijního práva?*, Soudní rozhledy č. 6/2009 [2009]

Bříza P., Švarc M.: *Komunitarizace trestního práva v Lisabonské smlouvě a její (případná) reflexe v právním řádu ČR*, Trestněprávní revue č. 6/2009 [2009]

de Búrca G.: *Reappraising Subsidiarity's Significance after Amsterdam* [1999], dostupné z <http://www.jeanmonnetprogram.org/papers/99/990701.html>

Favret, J.-M.: *Droit et pratique de l'Union européenne*, 5. vyd., Gualino, Paříž [1999]

Filip J.: *Lisabonská smlouva za branami Ústavního soudu*, Právní zpravodaj č. 10/2008 [2008]

Herzog R., Gerken L.: *Stoppt den Europäischen Gerichtshof*, Frankfurter Allgemeine Zeitung [8.9.2008]**

Klaus V.: *Odpověď prezidenta republiky Ústavnímu soudu ohledně Lisabonské smlouvy* [3.6.2008], dostupné z <http://www.klaus.cz/Klaus2/asp/clanek.asp?id=nR9yaLOBcn3R>

Komárek, J.: „*Velký hybatel*“ - *Soudní dvůr a hledání vnitřního souladu právního řádu Společenství*, Právník č. 5/2006 [2006]

---

* citace převzata z Ninatti S.: *How do our judges conceive of democracy? The democratic nature of the community decision-making process under scrutiny of the European Court of Justice*, Jean Monnet Working Paper 10/03, NYU School of Law, New York [2003].

** čerpáno z českého překladu O. Truskové, dostupné z <http://www.fragmenty.cz/iy423.htm>.

Kühn Z.: [Kauza Lisabonské smlouvy II. Výklad pojmu suverenity](http://jinepravo.blogspot.com/2008/12/kauza-lisabonsk-smlouvy-ii-vklad-pojmu.html), <http://jinepravo.blogspot.com/2008/12/kauza-lisabonsk-smlouvy-ii-vklad-pojmu.html>

Malenovský, J.: *Triptych zobrazování Soudního dvora ES: arbitr, "motorintegrace" nebo "velký manipulátor"?*, Právník č. 10/2007 [2007]

Stein E.: *Lawyers, Judges and the Making of a Transnational Constitution*, American Journal of International Law, Vol. 75 [1981]***

Steiner J., Woods L.: *Textbook on EC law*, Oxford University Press, 8. vydání [2003]

Šlosarčík I.: *Evropa soudců a Evropa politiků. Vliv ESD na vývoj evropské integrace*, Mezinárodní vztahy č. 1/2005 [2005]

Švarc M.: *Kompetence EU/ES dnes a podle Ústavní smlouvy*, diplomová práce, Právnická fakulta MU, Brno [2007]

Tichý, L.; Arnold, R.; Svoboda, P.; Zemánek, J.; Král, R.: *Evropské právo*, 3. vyd., C.H. Beck, Praha [2006]

Weiler, J. H. H. *A Quiet Revolution. European Soud of Justice and Its Interlocutors. Comparative Political Studies*, Vol. 26, 1994, No. 4, [1994]****

Weiler J., Fries S.C.: *A Human Rights Policy for the European Community and Union. The Question of Competences* [datum neznámé, citováno 28.5.2009], dostupné z: <http://www.jeanmonnetprogram.org/papers/99/990402.html>.

Wintr J.: *Čtyři otázky o evropské ústavě*, Právník, č. 12/2005 [2005]

Evropské primární a sekundární právo, mezinárodní právo

Smlouva o založení Evropského společenství v platném znění

Smlouva o Evropské unii v platném znění

Smlouva o fungování Evropské unie ve znění Lisabonské smlouvy

Smlouva o Evropské unii ve znění Lisabonské smlouvy

Směrnice Rady č. 91/477/EHS ze dne 18. června 1991 o kontrole nabývání a držení zbraní

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 95/46/ES ze dne 24. října 1995 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2000/84/ES ze dne 19. ledna 2001 o úpravě letního času

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2003/33/ES ze dne 26. května 2003 o sblížování právních a správních předpisů členských států týkajících se reklamy na tabákové výrobky a sponzorství souvisejícího s tabákovými výrobky

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/48/ES ze dne 29. dubna 2004 o dodržování práv duševního vlastnictví

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/24/ES ze dne 15. března 2006 o uchovávání údajů vytvářených nebo zpracovávaných v souvislosti s poskytováním veřejně dostupných služeb elektronických komunikací nebo veřejných komunikačních sítí a o změně směrnice 2002/58/ES

Nařízení Rady (ES) č. 2667/2000 ze dne 5. prosince 2000 o Evropské agentuře pro obnovu

Nařízení Rady (ES) č. 58/2003 ze dne 19. prosince 2002, kterým se stanoví statut výkonných agentur pověřených některými úkoly správy programů Společenství.

*** citace převzata z http://www.ericsteinpapers.eu/cs/o_ericu_steinovi.html.

**** citace převzata z Černecká, Z.: *Podmíněnost zásad přednosti a přímého účinku práva ES a jejich aplikace v členských státech Evropské unie*, Právnická fakulta Masarykovy univerzity, Brno [2008].

Vídeňská úmluva o smluvním právu [1969]

Nálezy Ústavního soudu České republiky

Nález sp. zn. Pl. ÚS 50/04 (tzv. „Cukerné kvóty“) [8.3.2006]

Nález sp. zn. Pl. ÚS 66/04 (tzv. „Eurozatykač“) [3.5.2006]

Nález sp. zn. Pl. ÚS 19/08 [26. 11. 2008] (tzv. „Lisabonský nález“).

Judikáty Evropského soudního dvora, stanoviska generálních advokátů

Rozsudek ve věci 22-70, *EART* či *AETR* [31.3.1971]

Rozsudek ve věci 8-73, *Massey-Ferguson* [12. 7. 1973]

Rozsudek ve věci 8-74, *Dassonville* [11.7.1974]

Rozsudek ve věci 45/86, *Komise v. Rada* [26.3.1987]

Rozsudek ve věci C-295/90, *Evropský parlament v. Rada* [7.7.1992]

Rozsudek ve věci C-271/94, *Evropský parlament v. Rada* [26.3.1996]

Rozsudek ve věci C-22/96, *Evropský parlament v. Rada* [28.5.1998]

Rozsudek ve věci C-184/99, *Grzelczyk* [20.9. 2001]

Rozsudek ESD ve věci C-413/99, *Baumbast* [17.9.2002]

Rozsudek ve věci C-467/98 *Komise v. Dánsko* („*Open skies*“) [5.11.2002]

Rozsudek ve věci C-176/03, *Komise v. Rada* [13.9.2005]

Rozsudek ve věci C-144/04, *Mangold* [22.10.2005]

Rozsudek ve věci C-440/05, *Komise v. Rada* [23.10.2007]

Rozsudek ve věci C-301/06, *Irsko v. Evropský parlament a Rada* [10.2.2009]

Posudek ESD č. 2/94 [28.3.1996]

Posudek ESD č. 1/03 [7.2.2006]

Stanovisko generální advokátky J. Kokottové k případu C-13/07, *Komise v. Rada* [26.3.2009]

Ostatní

European Parliament – Resolution of 26 May 1989 on action to bring into line the private law of the Member States, OJ C 158, 28-6-1989, p. 400 [1989].

Commission Non-Paper to informal Ecofin Council, 10 and 11 September 2004, A Common Consolidated EU Corporate Tax Base [7.7.2004], dostupný z http://ec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/taxation/company_tax/common_tax_base/CCTBWPNon_Paper.pdf.

Commission communication to the Council and the European Parliament 'towards greater efficiency in obtaining and enforcing judgments in the European Union', COM/97/0609 final [1998]

House of Commons European Scrutiny Committee: Article 308 of EC Treaty. Twenty-ninth Report of Session 2006-07 [13. 7. 2007]

Sdělení Komise Radě - *Reformovat Evropu pro 21. století*, KOM (2007) 412 konečné znění [2007]